Vitir’den Sonra Oturarak Kılınan İki Rekat’ın Sünnet’te ve Fıkıhda Yeri

VİTİR’DEN SONRA OTURARAK KILINAN İKİ REKAT’IN SÜNNET’TE VE FIKIHDA YERİ YOKMUDUR ?

(Bir Hadîs Tahlîli)

ثم يوتر ثم يصلى ركعتين و هو جالس

Hüseyin AVNİ

اَعُوذُ بِاللهِ مِنَ اَلشَّيْطَانِ اَلرَّجِيمِ بِسمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ الِلّهِ رَبِّ الْعالَمِينَ وَالصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ عَلىَ سَيِّدِنا مُحَمَّدٍ وَأَلِه اَجْمَعِينَ

Bundan sonra…

Süâl: (**Vitir’den sonra oturarak kılınan iki rekat’ın Sünnet’te ve fıkıhda yeri yoktur; gerçekte o, bir bid’attir)**, deyip, ardından da (**bid’ati işleyenler cehennemin köpekleridir)** meâlinde hadîs okuyan medya ünlüleri var; ne dersiniz? Hakîkaten, bu iki rekat’ın -iddiâ edildiği gibi- Sünnet’te ve fıkıhda yeri yok mudur, bu bir bid’at midir?

Cevâb:Şu sözler ve iddiâ, Sünnet’i ve fıkhı bilmemekten kaynaklanan gelişigüzel sarf edilmiş talihsiz sözlerdir. Bunların ucu, aslında Efendimiz sallallâhu aleyhi ve sellem, Ashâb’ı radıyallahü anhüm ve birçok âlime dayanmaktadır. Zîrâ, Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz bu iki rek’atı hem kılmış, hem de (tavsiye ma’nâsında) emretmiş, bir çok âlim de onunla amel etmiştir.

Bu Namazla Alakalı
Hadislerden Bir Takımı

Bu husûsta birkaç hadîs nakletmek istiyoruz:

(Bir):

(كان يصلى بعد الوتر ركعتين)
(ترمذى عن ام سلمة رضى الله عنها)

“Vitr’den sonra iki rekât namaz kılardı.[1]

(İki):

(ثم يوتر ثم يصلى ركعتين و هو جالس)
(مسلم عن عائشة رضى الله عنها)

“Sonra vitr kılar, sonra da oturarak iki rekat namaz kılardı…”[2]

(Üç):

(كان يصلى بعد الوتر ركعتينخفيفتين و هو جالس)
(ابن ماجه ام سلمة رضى الله عنها)

Vitr’den sonra oturarak iki hafif rekat namaz kılardı.[3]

(Dört):

(ركع ركعتين بعد الوتر فقرأ فيهما و هو جالس)

(طحاوی عن عائشة رضی الله عنها)

Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem vitr'den sonra iki rekat namaz kılar, bu iki rekatte oturarak okurdu.[4]

(Beş):

(كان يصليهما بعد الوتر وهو جالسيقرأ فيهما اذا زلزلت و قل يا ايها الكافرون)
(احمد- طحاوی- بيهقی عن ابي امامة رضی الله عنه)

Şu iki rekatı vitrden sonra oturarak ve onlarda (**اذا زلزلت و قل يا ايها الكافرون**)(Zilzâl ve Kâfirûn) sûrelerini okuyarak kılardı.[5]

(Altı):

(ان هذا السفر جهد و ثقل فاذا اوتر احدكم فليركع ركعتين فان استيقظ والا كانتا له)
(دارمی- ابن خزيمة- ابن حبان- طحاوی- دارقطنی ثوبان رضی الله عنه)

Bu sefer, şübhesiz ki zorluk ve ağırlık(ların bulunduğu bir sefer)dır. O yüzden sizden biriniz vitr kıldığında ardından hemen iki rekat kılsın. Eğer gece uyanır(ve onu kılar)sa ne a'lâ. Aksi halde, şu iki rekat onun için(gece namazı yerine)dir.[6]

Âlimlerin Şu Rivâyetlerle Alâkalı Sözleri

Allâme Zafer Ahmed et-Tânevî, İ'lâu's-Sünen metninde Buhârî ve Müslim'in İbn-ü Ömer'den rivâyet ettikleri (**gecedeki son namazınızı vitir namazı yapın**) hadîsini getirdikten sonra, Şerh kısmında (**vitirden sonraki iki rek'at'ın hükmü**) başlığı altında hulâsa olarak şöyle dedi:

Bu hadîse muhâlif bir rivâyet gelmiştir; **Müslim**'deki uzun hadîsde, ((Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem vitirden) **sonra oturarak iki rek'at kılardı**) (sözü) vardır. **Dârekutnî** Sünen'inde Ümmü Seleme radıyellâhu anhâ'dan, (**vitirden sonra oturarak iki hafif rekat kılardı**) hadîsini rivâyet etti. Neyl(ü'l-Evtâr)'de şöyle denilmiştir: Dârekutnî Sünen'inde, Ümmü Seleme radıyellâhu anhâ hadîsinin Sahîh olduğuna hükmetmiştir. Bu Muhammed b. Abdi'l-Melik'in Ondan yaptığı rivâyette mevcûddur ama Ebû Tâhir'in Dârekutnî'den yaptığı Sünen rivâyetinde onu **Sahîh** bulması yoktur. 'Irâkî böyle dedi. Ben (Tânevî) derim ki, …hadîs **Sahîh** değil **Hasen**'dir. Dârimî, Tahâvî ve Dârekutnî Sevbân radiyellâhu anhu'dan rivâyet etmişledir ki, -lafız Tahâvî ve Dârekutnî'nindir- (**Şübhesiz ki yolculuk zorluk ve meşakkattir. O halde sizden biri vitir kıldığı vakit iki rek'at kılsın. (Teheccüd için) uyanırsa ne a'lâ. Uyanmazsa, onun (teheccüdü) olurlar.)** (Sünen-i Dârekutnî Şerhi) "**Et-Tâ'lîku'l-Muğnî**"de (Azîm Âbâdî) (**isnâdı ceyyiddir**/güzeldir) dedi. **Âsârü's-Sünen**'de (Nîmevî) **(isnâdı Hasendir)** demiştir.

Kenz(ü'l-Ummâl)'de, rivâyeti, Dârekutnî'nin lafzıyla İbnü Huzeyme'nin Sahîh'ine, İbn-ü Hibbân'ın Sahîh'ine, Dârimî'ye, Tahâvî'ye, Nesâî'ye, Dârekutnî'ye, Taberânî'ye, Beyhakî'ye ve Saîd b. Mansûr'a dayandırdı. Tahâvî, Ebû Ümâme radiyellâhu anhu'dan (**Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'in bu iki rek'atı oturarak ve onlarda kâfirûn ve zelzele sûresini okuyarak kıldığı)**nırivâyet etmiştir.

Bu rivâyetlerle (**vitri gecede son namazınız yapın**) rivâyetinin te'lîfi/barıştırılması çeşitli şekillerle olur.

(**Birincisi)**, Hâfız İbn-ü Hacer'in Feth(u'l-Bârî)'deki te'lîfi: İlim sâhiblerinden bazisi, vitirden sonra nâfile kılmanın câiz olduğuna kanaat getirdiler ve (**gecedeki son namazı vitir yapın**) emrini de vitri gecenin sonunda kılanlara has kıldılar.

(İkincisi), bu zayıf kul (Tânevî şöyle) der: hadîsin manâsı, (**gecedeki namâzınız tek olması için gecede bir tane vitir kılın, iki defa değil; çünki, iki tane vitir kılan, son namazını tek değil çift yapmış olur)** demektir..

(Üçüncüsü), Nevevî, Müslim Şerhinde, Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'in bu iki rek'atı kılması **vitirden sonra nâfile kılmanın ve bunun oturarak kılmanın câiz**

olduğunu açıklamak içindir; ki, bunları devamlı kılmayıp bir veya birkaç kez kıldı. Bu emrin bulunduğu onca meşhûr rivâyetler varken nasıl devamlı kılar. Doğrusu budur. Kâdî 'Iyâd'ın meşhûr rivâyetleri tercîh edip bu iki rek'atı reddetmesi de doğru değildir. **(Nevevî'den hulâsa nakil son buldu)**

Lâkin böyle bir te'vîl, şâyet, sâdece Âişe radıyellâhu anhâ'dan gelen fi'lî rivâyet bulunsaydı doğru olurdu. Bu, Sevbân'ın sözlü rivâyeti olan (**iki rek'at kılsın**) rivâyetine uymaz. Bu yüzden şu iki rek'atı câizliğe yormak uzak(bir ihtimâl)dır. Hattâ doğru değildir. Çünki onda müstehablık ve mendûbluğu ifâde eden **emir** vardır. Herhalde **doğru**, zikrettiğimiz ilk iki cevâbdadır.

Birinci cevâba da şöyle bir itirâz yapılabilir: Sevbân hadîsi gecenin sonunda kalkmak ümîdi olmayan ğâzîlere hâsdır. Bu yüzden onların gecenin başında vitir kılıp sonra kalkıp nâfile kılmaları îcâb eder.

Şeyh **İbnü'l-Kayyim** Zâdü'l-Meâd'da (1/87) şöyle dedi: Doğrusu, şu iki rek'atın **Sünnet** ve vitri tamamlama kanalında cereyân ettiğidir. Çünki vitir, başlıbaşına bir ibâdettir. Bilhassa vacibliğine hükmedilirse, o zaman akşamdan sonraki sünnet makamında olur. Çünki akşam gündüzün vitridir ve ondan sonraki iki rek'at onu bir tekmîldir. Gecenin vitrinden sonraki iki rek'at da öyledir. **[7] (İbn-i Kayyim'in sözü bitti.)**

Ben (Ubeydullâh) dahî şöyle derim: Birinci cevâba yapılacak (**belli kimselere has olabilir**) şeklindeki bir i'tirâz yerinde bir i'tirâz değildir. Çünki, böyle bir iddiâ delîle muhtâcdır. Delîl de bilinmemektedir. Öyleyse da'vâ yersizdir.

(Dördüncüsü): Bizce hadîse verilecek en isâbetli ma'nâ, (**vitri, gecedeki vâcib** (i'tikâdî ve amelî farz akşam yatsı ve vitir) **namazlarınızın sonuncusu yapınız)** demektir. Yani "**bütün namazlarınızın sonuncusu**"ndaki umûm/genellik nâfilelerle tahsîs edilmiştir.

İmâm Tirmizî, Sünen'inde, "**Bir gecede iki vitir yoktur**" bâbının sonunda, şöyle demektedir: Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'i Ashâb'ından ve başkalarından bir takım ilim ehli şöyle demişlerdir: Gecenin başında kılar ve sonra uyur, sonra da gecenin sonunda uyanırsa o dilediği kadar (kazâ ve nâfile) kılar. Vitrini bozmuş olmaz. (kıldığı) vitrini olduğu gibi bırakır.

Bu, Süfyân-i Sevrî, Mâlik, İbnü Mübârek, Şâfiî, Kûfe Ehli ve Ahmed'in kavlidir. Bu görüş (diğer görüşlerden) daha kuvvetlidir. Çünki, Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'den "**vitirden sonra kıldığı**" bir bir çok yolla rivâyet edilmiştir…[8]

Şu halde, "**gecedeki namazların sonuncusunu vitir yapınız**" hadîsinin zâhiri Dört Mezheb'in ve dışındakilerin ictihâdıyla, terkedilmiştir. "Delîlin i'mâli ihmâlinden evlâ" olduğuna göre onu tamâmen terk etmeyip bizim dediğimize yorarız.

Bunun delîli de Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'in yukarıda serdettiğimiz rivâyetlerdeki fiil ve emridir. Nitekim, yatsının farzından önce kılınacak vitir geçersizdir. O bakımdan ayağı en iyi yere basan ve zorâkiliklerden en uzak olan te'lîf budur.

Nebîmiz Efendimiz sallallâhu aleyhi ve sellem'in kendi isteyerek yaptığı ve uyulmaya elverişli olan işleri dört çeşittir: Mübah, müstehâb, vâcib ve farz.

Mes'elenin Usûl-i Fıkh Yanıyla Tahlîli

Aliyyü'l-Kârî şöyle diyor:

Usûl âlimlerimizin açıkça ifâde ettiğine göre, biz Hanefîler topluluğunca sahîh olan,Efendimizsallallâhu aleyhi ve sellem'in (Farz, Vâcib, Sünnet ve Mübâh'dan) belli bir şekilde yapılmış olan fiillerine, -onları o şekilde yerine getirmek husûsunda, kendine hâs olduklarına dâir delîl bulunmadığı müddetçe- uyarız. Zikri

geçen dört şekilden hangi şekil üzere olduğunu bilmediğimiz işlerini, onların en aşağı mertebesi olan **mübahlık** üzere yaptığını söyleriz. Bu makamda kısaca şöyle deriz: Nebîmiz Efendimiz sallallâhu aleyhi ve sellem'in işi, ikindi namazının iki rekatında selâm vermek gibi sehven olduğu, yemek, içmek, ayağa kalkmak ve bunlardan başka tabî'at îcâbı, yâhud teheccüd, kuşluk, nikahta dörtten fazla kadın almak ve başkaları gibi kendine hâs olduğu bilinirse, bize, O'na ittibâ' lâzım gelmez.**[9]** Bunların dışındaki işler olursa, denilmiştir ki, Nebîmiz Efendimiz sallallâhu aleyhi ve sellem'e bunları, mübahlık, mendûbluk ve vâciblik şekillerinden hangi şekil üzere işlediği ortaya çıkana kadar beklemek gerekir. Çünki uymak, fiilin sıfatının bilinmesinden önce gerçekleşmez. **Denilmiştir ki**; yasaklık delîli bulunmadıkça ona uymak vâcibtir. Çünki Allah Teâlâ, **Allah'a ve Resûlüne itaat ediniz**,**[10]** buyurdu. **İ'timâd edilen görüş**, **vâcibliğ**i, veya **mendûbluğ**u gösteren delîl bulunmadıkça, O'nun hakkında kesinleşmesi sebebiyle **mübahlığ**a i'tikâd etmektir. Allah celle celâlühû en iyisini bilir. [11]

İşin Furû'-i Fıkıh Tarafı

Bu hadîslerin bir kısmı İbrâhîm Halebî tarafından Ğunyetü'l-Mütemellî isimli eserinde[12] İmam Tahâvî tarafından Şerhu Meâni'l-Âsâr'da[13] zikredilmiş, bunun mübah olduğu anlatılmıştır. Allâme Bedreddin el-Aynî, Şerhu Meâni'l-Âsâr üzerine yazmış olduğu Nuhabu'l-Efkâr isimli eserinde, (**hadîs vitr'den sonra namaz kılmanın câizliğini gösteriyor)**demiştir.

'Aynî, **Nuhabu'l-Efkâr** isimli şu kitâbının başka bir yerinde de Nevevî'nin Müslim Şerhindeki sözlerindeki gibi, (**bu hadîsten şu hükümler çıkarılır)**, diyor:

(Birincisi), bunda vitr'den sonra nâfile kılmanın mübahlığına delâlet vardır. Bu şunu yasaklayanların aleyhinde bir hüccettir.

(İkincisi), Evzâî bunu hüccet olarak ileri sürdü ve vitr'den sonra oturarak iki rekat kılmayı mübâh gördü. Ahmed, (**onu ne kılarım, ne de yasaklarım**) dedi. İmam Mâlik de onu inkâr etti.

(Üçüncüsü), onda, anlattığımız gibi vitr'den sonra nâfilenin câizliği vardır.[14]

Biz de deriz ki: Efendimiz sallallâhu aleyhi ve sellem aleyhissalâtü vesselâm'ın işleri başka delîller bulunmadığında en azından mübahlığa hamledilir/yorulur.[15] Ancak (**iki rek'at kılınız**) emri Nebevîsi hükmü müstehablıktan aşağı düşürmez.

Bu İki Rek'at Sabah'ın Sünneti midir?

Burada İmâm Tahâvî şu iki rekatın, sabah namazının iki rek'at sünneti olarak anlaşılamayacağını anlatır ve bunun iki cihetle mümkin olmayacağını ifâde eder. Birincisi olarak bunun Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'in gece namazı hakkındaki bir cevâb olarak söylendiğini ikincisi olarak da takat yeteceği zaman sabahın sünnetinin oturarak kılınamayacağını söyler.[16] Üstelik Müslim'in rivâyetinin sonundaki (**sonra sabah ezânı ile ıkameti arasında iki rek'at daha kılardı**) sözü bunu açıkça göstermektedir.

Allâme Aynî'nin, (**mübahlığına ve câizliğine delâlet vardır)** demesi -Tânevî'nin de ifâde ettiği gibi- bizce eksik bir ifâdedir. Eğer Efendimiz aleyhissalâtü vesselâm'ın **(seferde onu kılınız; gece kalkamazsanız gece kılacağınız namaz yerine geçer)** sözü olmasaydı, belki böyle düşünebilirdik. Ancak şu sözden anlaşılana göre, sözlü bir te'kîdle pekişen fiilin en azından müstehâblığına hükmedilmesi îcab eder.

Üstelik Efendimiz aleyhissalâtü vesselâm'ın teşri' maksadıyla olmayan mübah işlerini ittibâ' maksadıyla yapılması halinde müstehâblığın bahis mevzûu olacağı kitâblarımızda yazılıdır.

Hâsılı, şu namaz, **Sahîh** ve **Hasen Sünnet**'le sâbit olan ve Hanefî fıkhına hiçbir şekilde ters düşmeyen, hattâ bir çok eserinde bizzat yer alan bir namazdır. Sünnetsizlikleri, yâhud cehâlet veya tenbellikleri yüzünden onu kılmayanlar, bâri insâfa gelip yâhud edeb edip kılanlara yol kesici eşkıyâlık yapmasınlar. Kaldırılan Sünnetleri ihyâ edip ölçülemez ecir sâhibi olmak varken ve lâzım gelirken, yerleşmiş olanı imhâ etmek etmek hıyânet değilse, ğaflet ve cehâlet de mi değildir?

Bu Namâz'ın Bir İsmi Var mıdır?

Bu namazın belli bir isminin var olduğunu kitâblarımızda okumadık ve üstâdlarımızdan duymadık. Buna avâmdan kimilerinin **(Kabir Namazı)** demeleri, bir isimlendirmedir ki, isbâtı veya inkârı bizce mümkin olmadığı gibi lüzûmlu dahî değildir. Ona, dileyen, "**Mahşerde işime yarar**" düşüncesiyle "**Mahşer Namazı**" da diyebilir. Dileyen bir başka da isim verebilir. Dileyen, isim vermeden de onu kılabilir. Dileyen de, -cesâreti varsa- "**yeterince amelim var, bana başka ecir lâzım değil**", deyip onu kılmayabilir. Yalnız, (**kabirde ayakta namaz kılınamaz ancak oturularak kılınabilir**; **onun için bu namaz da ona benzemektedir**) deniliyorsa, buna da bir şey denmez. Sübûtu kabûl edildikten sonra, böyle bir isimlendirme kabûl ve red bakımından pek de mühim değildir.

Netîce

Bütün bunlardan sonra ilim zevkini tatmış insanların şu namazı kılanlara (**cehennem köpeği)** yakıştırması yapmasının kendilerine getireceği vasfı siz takdîr ediniz…
Şu mes'eleye bu kadar yer ayırmamızın asıl maksadı, hem bu namazı tanıtmak hem de onu ihyâ eden ve kılan güzîde insanlar cemâatininin amellerinin bu husûsta da Sünnet'e ve fıkıh'a ne denli uyduğunu ve güya sözüm ona ilim nâmına onlara çamur atmaya çalışanların ise câhillik ve basitliklerinin nerelere vardığını ortaya koymaktır. Hadîs tedvîni zamanında şu hadîslerin kendisine ulaşmama imkân ve ihtimâli olan İmâm Mâlik'e ve O'nu mezhebinde olan ve ictihâdîyle bir tecîhe giden Kâdî 'Iyâd'a kınama yoluyla bir şey denilemeyecekse de artık her şey ortadayken yine de gelişi güzel konuşanlar bu namazı kılmamakla belki günâh sâhibi olmazlar; ama şu câhilâne tavırlarıyla ve dillerini şuna buna uzatmalarıyla günahkâr olacaklarında aklı başında mü'minlerce hiçbir şübhe yoktur.

وَصَلَّى الله عَلَى سيدنا محمد وَ عَلَى اٰلِه وصحبه كلما ذكره الذاكرون وغفل عن ذكره الغافلون
وَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِين

---

[1] Tirmizî, Sünen (471) Ümmü Seleme radıyallâhu anha'dan

[2] Müslim, Sahîh (H:738), Nesâî (Benzer lafzını, Müctebâ:3/25, Kübrâ: 1449), Hazreti 'Âişe radıyallâhu anha'dan.

[3] İbn-i Mâce, Sünen (1195) Ümmü Seleme radıyallâhu anha'dan

[4] İbnü Mâce (Benzer Lafzıyla) :(1196), Tahâvî Şerhu Meâni'l-Âsâr, (1/341) 'Âişe radıyallâhu anha'dan

[5] Ahmed, Müsned (5/260) ve Tahâvî, Şerhu Meâni'l-Âsâr (1/341) Ebû Umâme radıyallâhu anhu'dan

[6] Dârimî, Sünen (1594), İbnü Huzeyme (1106), İbnü Hibbân (2577), Tahâvî, Şerhu Meânî'l-Âsâr: (341), Dârekutnî (2/39, H:1,3), Sevbân radıyallâhu anhu'dan

[7] Zafer Ahmed 'Usmânî et-Tânevî, İ'lâu's-Sünen: (6/105-107)

[8] Tirmizî, Sünen: 2/334-335

[9] Hatta nikah gibi bazılarında câiz bile olmaz.

[10] Âl-i 'İmrân:32, 132

[11] Aliyyü'l-Kârî, el-Makâetü'l-'Azbe Fi'l-'İmâmeti ve'l-'Azebe isimli yazma risâle, V.1

[12] Ğunyetü'l-Mütemellî (Şerh-i Kebîr): (428) Kezâ Halebî-i Sağîr (332)'de dahî buna işâret edilmektedir.

[13] Tahâvî, Şerhu Meânî'l-Âsâr: 1/340-344

[14] Nuhabu'l-Efkâr: 3/528

[15] Aliyyü'l-Kârî İmame risâlesi (Yazma): V,1

[16] Tahâvî, Şerhu Meânî'l-Âsâr: 1/342